

ALLEN, Esther (ed.)

Ser traduït o no ser. Informe PEN / IRL sobre la situació internacional de la traducció literària

Barcelona: Institut Ramon Llull, 2007. 135 p. + 151 p.

Coincidint amb l'any en què la cultura catalana va ser la convidada d'honor a la fira del llibre de Frankfurt, l'Institut Ramon Llull va encarregar la redacció d'un informe que analitzés la situació de la traducció literària a escala internacional i el paper que hi juga l'anglès i les cultures anglòfones. Aquesta publicació, bilingüe en català i alemany, recull les dades recopilades en diversos centres PEN i les reflexions d'escriptors, traductors, editors, agents culturals i d'altres professionals relacionats amb la promoció de la literatura i la traducció, en què exposen la seva visió de la literatura i de l'estat de la traducció literària a diferents països, en un món dominat per l'anglès. A més, compta amb les aportacions de tres escriptors de renom sobre la traducció per donar profunditat literària a l'informe.

Després d'un pròleg de Paul Auster elogiant la figura dels traductors, que etiqueta d'«herois ocults de la literatura», les presentacions del president del PEN Internacional i del Director de l'Institut Ramon Llull, i la introducció d'Esther Allen justifiquen la importància d'un estudi com aquest en un moment en què l'anglès, tal com sosté l'escriptor irlandès Toibín, s'erigeix com la llengua més rica en termes econòmics, per

ahora està enormement empobrida per la manca de traduccions d'altres literatures.

El primer capítol, a càrrec d'Esther Allen, aborda el paper de la llengua anglesa en el context de la globalització i la traducció. Tracta l'anglès com a llengua invasiva, aparentment indispensable en l'era de la globalització, perquè el seu ús s'ha estès de manera notable geogràficament i en organitzacions internacionals. Així, a mesura que augmenta el poder de l'anglès, creixen les desigualtats respecte a les altres llengües, la qual cosa té un impacte directe en molts camps, com ara la literatura. Aquesta és entesa com una conversa global i un art que beu de la pluralitat lingüística, on la traducció juga un paper determinant i afecta tant la difusió com la creació literària. Atesa la posició de l'anglès com a llengua global, les obres escrites en anglès, siguin originals o traduccions, tenen moltes possibilitats de ser traduïdes a d'altres llengües, per tant la patent escassetat de traduccions a l'anglès no solament afecta la literatura anglòfona sinó també la mundial. En relació amb el baix nombre de traduccions a l'anglès en comparació amb d'altres llengües, Allen denuncia el descrèdit o fins i tot la penalització que suposa traduir per als acadèmics en

universitats nord-americanes. Això està tenint un impacte molt negatiu en la traducció literària, però també en les ciències socials, la qual cosa malauradament s'ha estès a d'altres països, com ara el nostre, i mereix una reflexió.

Partint de la tendència a la baixa de les traduccions a l'anglès, en el capítol següent Simona Skrabec ofereix una visió panoràmica de la traducció literària, i es fa ressò de les dades obtingudes en diversos centres PEN. Aquesta visió, però, és parcial, atès que hi manquen dades de diferents zones del món, com ara països àrabs, asiàtics i de l'Amèrica llatina. A diferència dels Estats Units, a Europa es fomenta la traducció, que es veu com a font de riquesa i obre les portes de la literatura pròpia al món. La conclusió principal és que mentre que per als anglòfons no resulta imprescindible la traducció per ser llegits arreu i que, en tot cas, és fàcil que siguin traduïts a d'altres llengües, la situació s'inverteix per a d'altres literatures, sobretot les de sistemes literaris reduïts o amb recursos econòmics limitats, on l'intercanvi cultural ha anat fonamentalment en un sentit únic. És a dir, la traducció literària és un reflex més de les relacions de poder de la geopolítica actual.

El tercer capítol presenta l'estudi de sis casos concrets: els Països Baixos, Argentina, Catalunya, Alemanya, la Xina i França. En tots es tracten temes similars, com ara la recepció de la traducció, la figura dels traductors i el suport a la traducció. En tots sis casos, la traducció de literatura estrangera és ben acollida, perquè en general s'aprecia allò que ve de fora i perquè sol actuar com a filtre de qualitat. No obstant això, la figura dels traductors no és vista de la mateixa manera arreu. Mentre que a països com ara Alemanya, França o Argentina la professió està ben valorada, a la Xina per exemple s'ha devaluat a causa de la creixent comercialització de la literatura. A més, el prestigi de la professió no té una correlació amb les condicions laborals i el reconeixement públic, ja que és habitual trobar llocs on no es pugui viure de la traducció i on els traductors són

professionals més aviat invisibles. En aquest sentit és important destacar que a Alemanya, on la traducció és important en termes quantitius i qualitius, s'ha endegat un debat al voltant dels drets d'autor dels traductors. Aquest tema també és present a la Xina, però per motius diferents, ja que allà el problema sorgeix arran de la pirateria, molt freqüent en els llibres, entre d'altres productes. Tret d'Argentina, els governs i institucions culturals solen subvencionar i donar suport a la difusió de la literatura i a la traducció. En general, aquests ajuts estan principalment destinats a difondre la literatura del país a l'estranger. Alemanya torna a ser l'excepció més destacable perquè ofereix ajuts en totes dues direccions, per traduir de l'alemany, però també cap a l'alemany, sobretot de literatures amb menys recursos o menys conegudes a Europa. Sense excepció, tots sis països són conscients de la importància de ser traduïts a l'anglès, com a pas previ per a ser llegits a escala internacional i posteriorment traduïts a d'altres llengües. Tots coincideixen en l'extrema dificultat que suposa ser traduït a l'anglès i els catalans destaquen la manca de segones oportunitats per a literatures petites en el procés d'intercanvis literaris, en el sentit que un mal resultat o mala difusió d'una traducció no se sol corregir, mentre que una traducció mediocre d'una obra anglòfona pot ser ràpidament substituïda per una altra. Finalment, es constata que existeix una manca de traduccions d'obres considerades clàssiques o canòniques als seus països, les quals, en no haver estat traduïdes a l'anglès, resten desconegudes arreu.

El cas de França és el més reeixit pel que fa al nombre de traduccions a l'anglès i el nivell de penetració en el mercat nord-americà, la qual cosa està íntimament lligada a les importants polítiques d'ajuts i subvencions, acompanyades d'estudis de mercat i de nombroses iniciatives per part d'editorials i agents literaris. En el quart capítol s'exposen diferents experiències relacionades amb la traducció literària, amb l'èmfasi en els EUA, així com diverses eines

de promoció de la traducció de quatre països europeus. Aquí es presenta informació d'ajuts, catàlegs, bases de dades, missions a l'estranger, estades per a traductors, etc. que pot ser de gran utilitat per a traductors, particularment novells.

L'obra tanca amb les conclusions que es desprenen d'aquest estudi. En primer lloc, que la traducció literària és un indicador que mostra les diferències de desenvolupament (econòmic i polític), és a dir, revela un intercanvi desigual i una situació de dominació. Al mateix temps, també és una mostra de l'actitud cap a d'altres cultures, on destaca l'autosuficiència de la cultura dominant anglòfona. Per tal de fer de pont entre les literatures d'altres llengües, les cultures angloparlants haurien d'obrir-se a l'exterior i fomentar la traducció a l'anglès. En aquest sentit el títol és molt explícit, no ser traduït (sobretot a l'anglès) implica la porta tançada a d'altres sistemes literaris i, en definitiva, no ser. Donades les dificultats existents, aquesta obra aporta una sèrie d'eines i recursos per fer front en aquesta situació. Conclou que la traducció és una activitat fonamentalment subvencionada, la qual cosa l'afebleix perquè això reproduïx les grans desigualtats existents, alhora que n'elogia el poder de subversió que té en tant que dona veu a autors que pateixen la falta de llibertat d'expressió als seus països, com succeeix a la Xina per exemple.

El llibre acaba amb les reflexions de dos escriptors i traductors que veuen la tra-

ducció com la llengua del món, indispensable per al desenvolupament de les llengües i de la literatura i per al diàleg entre cultures, la qual cosa requereix que estigui viva i que tingui el reconeixement que es mereix.

En conclusió, estem davant d'una publicació que, a més de presentar dades referents a la situació de la traducció literària molt pertinents en un temps en què el món globalitzat en què vivim està dominat per l'anglès, aporta reflexions per poder redreçar-la. No deixa de ser, però, una visió panoràmica que no recull grans àrees geogràfiques, que no pertanyen al centre sinó a la perifèria, com ara Rússia, la Índia, el sud-est asiàtic, els països àrabs o gran part de l'Amèrica llatina. Malgrat això, constitueix un primer pas important. Les pinzellades d'autors i traductors de renom fan que vagi més enllà de ser un estudi merament tècnic al servei de la institució que l'ha encarregat. A més de ser útil i d'interès per a institucions i agents culturals, pot interessar professionals i estudiosos de la traducció. Això inclou la docència d'aquesta disciplina, que actualment es troba en un moment de disseny de nous graus i postgraus en el marc de la convergència amb Europa.

Helena Casas-Tost

Departament de Traducció

i d'Interpretació

Universitat Autònoma de Barcelona

CASAS TOST, Helena; ROVIRA ESTEVA, Sara; SUÁREZ GIRARD, Anne-Hélène
Lengua china para traductores 学中文，做翻译 (2 vols)

Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2007, 326 p. vol I; 405 p. vol II

En un momento en el que China está de moda como país, y se lanzan continuos mensajes para el estudio de su lengua, como supuesta panacea para un futuro comercializado plagado de consumidores chinos, las publicaciones sobre el tema se multiplican

con el profundo riesgo de inundarnos con pseudoguías sobre cómo aprehender ese mundo, su cultura y su lengua en treinta días. Por ello, reconocer a tres especialistas como las autoras de este libro en la portada de *Lengua china para traductores* supone ya